

MARKO STABEJ

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Sojezičje: utopija ali resnična možnost?

Razpravljamo o razmerju med evropsko in slovensko nacionalno jezikovno politiko in o možnosti, da v sodobni slovenski jezikovni skupnosti razvijemo nov koncept harmonične večjezičnosti (multilingvizma) in raznojezičnosti (plurilingvizma), ki ga poimenujemo *sojezičje*. Pri tem je treba preseči ideologijo enojezičnosti oziroma jo prilagoditi novim okoliščinam, zblíževati pedagoške koncepte v zvezi s prvimi, drugimi in tujimi jeziki ter vse na občutljiv način preizkusiti v praksi.

Ključne besede: enojezična ideologija, večjezičnost, raznojezičnost, sojezičnost, slovenska jezikovna skupnost

0 Čestitka: o mejah omejevanja

V družbah in kulturah, kjer ne smeš mešati metaforičnih jabolk in hrušk, kjer se s prisposodbo nikakor ne spodobi metati različnih stvari v isti koš, kjer je treba ločevati zrnje od nezrnja, se ljudje, ki jih ograjevanja, omejevanja, ozemljevanja in razločevanja utesnjujejo in dušijo, ne počutijo dobro. Želijo si namreč povezovanja, prepletanja, pretakanja, celovitega mavričnega in mozaičnega življenja – in ker se želijo počutiti dobro sami in to želijo tudi vsem drugim, se odpravijo na pot proti vetru in proti toku. Ni jim lahko, a nimajo izbire. In grejo in hodijo in delajo – in sčasoma opazijo, da imajo vse več vetra v jadrih in da nasprotni tok ni več tako močan. Vse najboljše, Mirjana, in vetrovno plovbo še naprej!

1 Uvod: evropsko in nacionalno

Na začetku se vprašajmo in medias res: kakšno je razmerje med progresivno evropsko jezikovno politiko, kot jo oblikujejo in izvajajo posebne pooblaščen ustanove, in med slovensko državno oziroma narodno jezikovno politiko (ki kljub svojim posebnostim niti ni nekaj zelo drugačnega od politike podobno velikih narodov in držav). Pri evropski jezikovni politiki imamo v mislih predvsem Svet Evrope in njegove mehanizme, še posebej pospeševalne in ozaveščevalne projekte v zvezi s poučevanjem

drugih jezikov⁹⁶ za najrazličnejše naslovnike v najrazličnejših situacijah, pa tudi jezikovnopolično delovanje Evropske unije. Pretežni del vseh teh ozaveščevalnih, motivacijskih in podpornih dejanj, projektov in akcij je namenjenih promociji učenja, znanja in rabe več jezikov. Če smo natančnejši, je večina delovanja posvečena doseganju t. i. raznojezičnosti (plurilingvizmu), razsežnost večjezičnosti (multilingvizma) kot hkratne prisotnosti več jezikov v komunikacijskih praksah nekega prostora pa je nenačrtovana kolateralna pojavnost, s katero zlasti v tradicionalnih enojezičnih okoljih pravzaprav odgovorne ustanove (na različnih nivojih, od političnih do izvedbenih) ne vedo prav dobro, kaj početi. Pri tem postaja vse bolj jasno, da posameznikova in posamezničina raznojezičnost brez večjezičnostne komunikacijske prakse ni zares mogoča. Zato predlagam v zvezi s tem nov delovni termin: *sojezičje*. Postavljam tezo, da mora biti cilj jezikovne politike in jezikovnega izobraževanja v sodobni evropski družbi *sojezičje* kot harmonična oblika sobivanja več jezikov v posameznikovem in posamezničinem jezikovnem repertoarju ter v njegovih in njenih komunikacijskih praksah. Harmonična oblika sobivanja jezikov seveda ne pomeni odsotnosti slehernega konflikta; pomeni pa, da so govorke in govorci zmožni nasprotujoča si mnenja o jezikovnih praksah z mediacijo preseči in se v vsaki situaciji dogovoriti za najmanjši potrebni skupni jezikovni imenovalec.

Izkušnje, pridobljene predvsem pri jezikovnem načrtovanju v zvezi s slovenščino kot drugim in tujim jezikom, pa tudi z opazovanjem poučevanja jezikov v slovenskem šolskem sistemu in vrtcih, ter izkušnje pri spremljanju in sooblikovanju državnih jezikovnopoličnih programov nam ponujajo tole tezo, izraženo z metaforo: nacionalne jezikovne situacije so topila, prej omenjena dimenzija jezikovne politike pa topljenec. Dejansko dogajanje v zvezi z jezikovnim načrtovanjem je raztopina; zelo malokrat se zgodi, da je raztopina nasičena, stopnja nenasičenosti pa je zelo različna.⁹⁷ Topilna ideologija je v slovenski jezikovni skupnosti seveda enojezičnost, ideologija, ki je zmagovalni pohod odkrito začela s programom Zedinjena Slovenija l. 1848 in ga, kljub očitno drugačnim okoliščinam, še vedno ni zares končala.

Raznojezičnost kot kompleksna podoba enotnega jezikovnega repertoarja posameznika ali posameznice, ki ima (različno) razvito jezikovno zmožnost v več jezikih, je morda kognitivno dejstvo; gotovo je to tudi delovni aksiom dela mednarodnega uporabnega jezikoslovja; najbrž je to tudi politična želja političnega razreda, zavezanega evropskosti in mednarodnosti.

96 <https://www.coe.int/en/web/language-policy/home>, dostop 14. 2. 2019.

97 To je raztopina, ki vsebuje v danih razmerah največjo možno količino topljenca v določeni količini topila.

Toda splošna jezikovna praksa in ideologija, ki to prakso poganja, sta še vedno pretežno zelo drugačni. To velja recimo že za samo splošno klasifikacijo jezikov. V slovenskem izobraževalnem sistemu se sicer govori o treh vrstah jezikov, o maternem (prvem), o tujih jezikih in o drugem jeziku. Drugi jezik pomeni jezik okolja za nekoga, za kogar jezik okolja ni materni jezik, in je neke vrste sociolingvistično-didaktično poimenovanje, saj poimenuje specifično družbeno vlogo označenega jezika in hkrati način usvajanja oziroma učenja tega jezika. Dolgo je bilo v šolskem sistemu to pojmovanje drugega jezika prihranjeno samo za ustavno zagotovljeni dvojezični področji v Sloveniji z dolgo tradicijo: na jugozahodu Slovenije občine z italijansko narodno skupnostjo in na severovzhodu občine z madžarsko jezikovno skupnostjo. Večinskemu prebivalstvu s slovenščino kot maternim jezikom je torej drugi jezik italijanščina oziroma madžarščina in obratno. Šele v zadnjih dveh desetletjih se je pojmovanje slovenščine kot drugega jezika v šolskem sistemu postopoma uveljavilo za ozemlje vse države in torej velja za vse ljudi, katerih prvi jezik ni slovenščina in – poenostavljeno rečeno – živijo v Sloveniji za stalno ali vsaj dlje časa. Seveda so taki ljudje v Sloveniji množično prebivali že prej – zaradi delovnih in drugih migracij v drugi Jugoslaviji. Toda (najpogosteje prikrita) slovenska jezikovna politika ni bila naklonjena njihovi družbeni in jezikovni integraciji na tak način, da bi sistematično ohranjali svoj materni jezik in hkrati sistematično usvojili slovenščino kot jezik okolja, temveč je posredno spodbujala bodisi postopno asimilacijo (torej opustitev prvega jezika in zamenjavo tega s slovenščino, vsaj pri naslednji generaciji) bodisi getoizacijo (torej neznanje slovenskega jezika in zaradi tega zelo omejeno vključevanje v družbo) ali pa celo oboje – pravzaprav v poljubnih medsebojnih razmerjih.

Vse to so odrazi temeljne slovenske jezikovnoideološke premise: da je slovenski jezikovni prostor (razen izjemoma na že omenjenih področjih) enojezičen in homogeniziran s splošnim obvladovanjem in rabo slovenskega knjižnega jezika. V 19. stoletju je ta premisa pomenila tudi enojezičnost v kompetenčnem smislu, oziroma drugače: ves slovenski politični program Zedinjena Slovenija l. 1848⁹⁸ je pravzaprav temeljil na prepričanju, da večina slovensko govorečih ne le v danem trenutku ne zna, temveč tudi ne bo nikoli zares znala drugega jezika kot slovenščine. Prav zato se je zdelo po vseh etičnih in praktičnih načelih utemeljeno zahtevati, naj odtlej slovenščina postane edini jezik šolstva in uradovanja na slovenskem etničnem ozemlju. Znanje več jezikov, sprva seveda poleg slovenščine predvsem državne nemščine (in v okviru

98 Program je zahteval združitev vseh Slovencev v eno upravno enoto, uvedbo slovenščine kot edinega jezika v upravo in šolstvo na slovenskem ozemlju in to, da se Avstrija ne pridruži nemški zvezi.

klasične gimnazije tudi latinščine in grščine), pa je bilo namenjeno skoraj izključno izobražencem. Janez Bleiweis je l. 1861 v prispevku Naš program⁹⁹ jasno zapisal:

Naše načelo ali princip tedaj o srednjih in višjih šolah je: Popolno znanje tako maternega, kakor nemškega jezika, ter zahtevamo, na temelju prave paritetičnosti (enakosti), takošno osnovo omenjenih naših šol, da se bo mogel izrečeni naš namen popolnoma doseči. Kar pa se tiče ljudskih šol, moramo, glede na njih namen in naravno pravo, zahtevati to, da mladina naša si ne zgubiva časa z vbijanjem jalovih nemških besed, (ker se nemškega jezika naučiti ne more), ampak da v prvih treh razredih se uči vse nauke, ki jih za življenje potrebuje, v domačem slovenskem in nji dobro razumljivem jeziku; ali, da ob kratkem rečemo: ljudsko šolo terjamo na narodni podlagi, ker sicer jenja biti ljudska šola (Volksschule) slovenskega naroda.

Na podlagi tega lahko sklepamo: »popolno« znanje tujega jezika je bilo cilj za vsakega slovenskega izobraženca (in takrat je moški slovnični izraz dejansko označeval samo moške), po eni strani zaradi komunikacijske nuje v njihovem poklicnem in socialnem življenju, po drugi strani pa zato, ker so bili le izobraženci zmožni nadzorovati svojo večjezično prakso tako, da ni škodila (njihovi) slovenščini. Z drugimi besedami, le izobraženci so se lahko s popolnim znanjem obeh, maternega in tujega jezika, izogibali mešanim, hibridnim, vmesnojezikovnim komunikacijskim praksam. Take prakse so bile že od 16. stoletja tudi v slovenskem jezikovnem prostoru večkrat označene kot nekaj slabega in nezaželenega (tako sta jih recimo označevala Sebastjan Krelj v 16. in Janez Vajkard Valvasor v 17. stoletju), od začetka kontinuiranega narodnega gibanja konec 18. stoletja pa so bile v samem nasprotju s premisami pojmovanja narodnega kot nečesa edinstvenega, izvirnega, posebnega.

Hkratno »popolno znanje« maternega in popolno znanje enega ali več tujih jezikov je torej v začetku 19. stoletja postal jezikovnoizobraževalni (in družbeni) ideal, uresničljiv samo pri izobražencih. Toda to je pomenilo tudi zanje bistveno razliko v primerjavi s prejšnjim družbenim modelom večjezičnosti, ki do začetka narodnih gibanj ni bil skoraj za nikogar moteč. V prejšnjem modelu slovenščine kot maternega deželnega jezika veliki večini izobražencev ni bilo treba obvladovati na visoki ravni pisnega in govorjenega knjižnega jezika; njihovo dejavno obvladovanje knjižnih jezikov je bilo bodisi omejeno le na nemščino bodisi je bilo razširjeno še s kakim drugim jezikom (in pri izobraženi eliti tudi z grščino in latinščino). Potreba po »popolnem znanju« tudi maternega jezika pa je spremenila sliko sporazumevalne zmožnosti v drugačno obliko vzporednosti dveh (ali več) enojezičnih zmožnosti. In ker je v javni

99 Novice gospodarske, obertniške in kmečke.19/45 (6. novembra 1861), 367. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-XPQ2U9TP> (1. 2. 2019).

jezikovni rabi ideal postala enojezičnost (ki se je sicer uveljavljala zelo postopno), je bila zmožnost v slovenščini namenjena za univerzalno domačo rabo, zmožnost v tujem jeziku pa le za specializirane komunikacijske in informacijske potrebe *zunaj* domače skupnosti. Če preskočimo v sedanjost: ta stereotipna predstava se je postopoma tako globoko zasidrala v slovenski šolski sistem, da je ni mogoče izkoreniniti le s kozmetičnimi popravki učnih načrtov, z občasnimi dodatnimi izobraževanji učiteljev in učiteljic in z raznimi jezikovnoozaveščevalnimi akcijami. Samo načelno govorjenje o prednostih raznojezičnosti, o potrebnosti medkulturne in (med)jezikovne ozaveščenosti, po navadi v uvodih učnih načrtov za pouk jezikovnih predmetov, mogoče tudi v nacionalnih jezikovnopolitičnih dokumentih in podobnih strateških dokumentih, ki jih le redko kdo bere in še redkeje kdo resno uresničuje, ne spremeni ničesar, če ni povezano z zelo stvarnimi, otipljivimi in izvedljivimi vsebinskimi dejavnostmi. Lahko domnevamo celo obratno: načelno govorjenje je pravzaprav bolj alibi za to, da v globini izobraževalnih, znanstvenih in drugih javnih sistemov ter v dejanskih jezikovnih praksah in stališčih pravzaprav ni treba nič dejansko spreminjati.

2 Redefinicija enojezičnosti v večjezičnem okolju

Sodobno jezikovnopolitično in jezikovnonačrtovalno vprašanje je, tako s stališča posameznika in posameznice kot s stališča družbe (in njenih podsistemov, ustanov ipd.):

- a. kako upravljati večjezičnost svojega komunikacijskega in informacijskega prostora tako, da bodo sistemi informiranja in komuniciranja učinkoviti, prožni in prilagodljivi ter da jezikovna izbira ne bo sprožala konfliktov, povzročala krivic ali celo kršila človekovih pravic;
- b. kako upravljati kompetenčno raznojezičnost tako, da bo zmogla učinkovito, prožno in prilagodljivo upravljanje večjezičnosti?

Skratka, vprašanje je, kako v družbi doseči *sojezičje*. Oziroma radikalneje: kako si *sojezičje* sploh lahko jasno predstavljamo in ali kakor koli kaže, da je sploh mogoče. Obe vprašanji sta namreč tesno povezani z mnogo globljim in težjim vprašanjem: kako upravljati lastne jezikovne (in druge) ideologije? Tukaj postavljamo vsaj na videz protislovno tezo: brez neke vrste *vtisa* enojezičnosti javnega prostora Republike Slovenije slovenska jezikovna skupnost dolgoročno ne bo preživela v današnji obliki in obsegu.¹⁰⁰ Če si preživetja želimo, bi bilo treba redefinirati enojezičnost slovenskega

¹⁰⁰ Zavedamo se ohlapnosti in nedorečenosti te izjave; sama definicija jezikovne skupnosti je ohlapna, tudi njena oblika se nenehno spreminja. Temeljna lastnost slovenske jezikovne skupnosti pa je najbrž ob čutek jezikovnoidentitetne povezanosti.

jezikovnega prostora na ta način, da prostor ne bi le prenesel, temveč dejavno vključeval različne oblike večjezičnosti in raznojezičnosti, hkrati pa ne bo onemogočal nadaljnega tvornega življenja in razvoja slovenskega jezika in skupnosti. Pri tem gre torej za neke vrste jezikovno dominantnost slovenščine, kar samo po sebi seveda ni čisto nič novega, vendar si je mogoče predstavljati dominantnost v novih okoliščinah, v prožnejši obliki, kar je de facto kar precejšnja razlika. To pomeni, da v slovenskem javnem prostoru ne bi bile kar avtomatično izključene vse drugojezične prakse (kot je večinoma veljalo doslej, razen na ustavno in zakonsko predpisanih dvojezičnih področjih), ampak bi bile deloma dopuščene in celo, če se smemo izraziti nekam mehanično, tudi servisirane.¹⁰¹ Po drugi strani pa mora biti servisirana tudi dominantnost slovenščine – tako z določenim formalnopravnim jamstvom rabe kot tudi z dobrim dostopom do znanja te, še posebej za vse večjo skupino govorcev in govork slovenščine kot nematerne jezika. Dober raziskovalni izziv pa bi bilo empirično potrjevanje domneve, da je slovenščina kot dominantni jezik javne komunikacije v slovenskem okolju dejanska, funkcionalna družbena prednost tudi v 21. stoletju; da je to torej nekaj, kar ima predvsem pozitivne družbene učinke in malo negativnih, pa še ti bi morali biti premagljivi ali vsaj obvladljivi. Seveda je večjezičnost slovenskega javnega prostora akuten problem, saj odpravlja (tudi če včasih le navidezno) samoumevnost jezikovnih izbir.

3 Sojezičje in vprašanje jezikovne kompetence

Kako lahko govorčev ali govorkin repertoar iz predstave vzporednih enojezičnih zmožnosti de facto spremenimo v predstavo neke kompleksne sojezične kompetence (ki bi ji, če se že poigravamo s predlogi novih terminov, lahko rekli posameznikova ali posamezničina sojezičnost)? Tudi v sodobnem slovenskem šolskem prostoru živi misel, da bi k harmoničnejšemu kompetenčnemu sobivanju jezikov v posamezničinem ali posameznikovem jezikovnem repertoarju pripomogel poenoten in usklajen metajezikovni okvir. O tem na splošno ne dvomimo – če se jezike učimo s poenotenim metajezikovnim pojmovnim aparatom in lahko s tem aparatom razpravljamo tudi o razlikah in podobnostih med njimi, je gotovo učinkoviteje, kot če se moramo pri vsakem jeziku priučiti tudi specifičnega metajezikovnega pojmovnika. Se pa v zvezi s tem vendarle postavlja vrsta vprašanj. Prvič – koliko metajezikovnega pojmovnika je sploh treba obvladati za učinkovito usvajanje jezikov in gradnjo optimalne raznojezične kompetence? Didaktični ideji jezikovne kopeli in funkcijsko usmerjenega učenja

¹⁰¹ Pod servisiranjem si predstavljamo vrsto jezikovnonačrtovalnih ukrepov, povezanih s specifičnim jezikovnim znanjem, z (vsaj deloma tudi avtomatiziranimi) jezikovnimi storitvami ipd.

jezika skozi opravljanje posameznih dejavnosti, ki sta se razvili pri poučevanju tujih jezikov in sta povratno vsaj deloma našli pot tudi v šolsko didaktiko maternih jezikov, sta ustvarili vtis, da metajezikovna kompetenca skoraj ni več potrebna. Pri tem se pogosto zgodi, da se z metajezikovno kompetenco misli le jezikoslovni pojmovnik za opis posameznih sestavin jezika; to sicer res ni nujno potrebno pri učinkoviti rabi jezika, po drugi strani pa je metajezikovna (in metadiskurzivna) kompetenca v širšem smislu (ali celo prvotnejšem – torej sposobnost, da lahko z jezikom govorimo o jeziku in tako presegamo ovire v obvladovanju ali razlike v pojmovanju nekega jezikovnega koda) gotovo nujen, pomemben del posameznikove komunikacijske zmožnosti. Drugič – ali je usklajevanje metajezikovnega pojmovnika pri pouku različnih jezikov res učinkovita pot do boljše jezikovne zmožnosti v posameznih jezikih, in sicer za vso šolsko populacijo, ali pa je pravzaprav le nadaljevanje ekskluzivističnega pogleda na učenje tujih jezikov in je torej namenjeno predvsem tisti manjšini učečih se, ki to zmorejo in so za to nadarjeni, druge pa od cilja dejavno obvladati več jezikov kvečjemu oddaljuje in jih ne približuje k njemu?

Ena od ovir pri definiranju in modeliranju sojezične kompetence je: sodoben funkcionalni pristop k opisu tuje- ali drugojezične kompetence, ki je zajet v Skupnem evropskem jezikovnem okviru, ne deluje – ali vsaj ne more zares zaživeti – pri opisovanju kompetenčnih stopenj maternega jezika, vsaj ne v takih jezikovnih skupnostih, kot je slovenska. To je na neki način razumljivo, saj smo navajeni, da je usvajanje maternega jezika v enojezičnih skupnostih popolnoma drugačno od usvajanja tujih jezikov, predvsem v tem, da so v maternem jeziku govorci in govorkerice jezikovno na splošno gledano že visoko kompetentni še pred opismenjevanjem in izrecnim šolskim usvajanjem standardne različice jezika. Bistveno drugače je pri tujem jeziku, ki ga pretežno začnemo usvajati z učenjem standardne različice v vse večjem obsegu funkcijskih vlog.¹⁰² Hkrati sama zgodovina ideje nacionalne samobitnosti in izvirnosti še danes preprečuje, da bi lahko za katerega koli maternega govorca ali govorko slovenščine s še tako nizko stopnjo izobrazbe rekli, da sploh ne *zna* slovensko, saj bi to filozofsko spodneslo samo idejo naroda kot jezikovno homogene skupnosti. Po drugi strani pa je standardnojezikovna ideologija v slovenskem prostoru poskrbela, da *znati slovensko* de facto pretežno pomeni *znati knjižno slovenščino*, torej znati pisati in govoriti v skladu z normo slovenskega knjižnega jezika. Ker pa sama norma

102 Tudi ta razmerja se v zadnjem času temeljito spreminjajo; že dolgo velja, da otroci razvijajo receptivno kompetenco v standardni slovenščini že bistveno prej kot v prvem razredu šole, v okviru družinskih komunikacijskih praks in tudi v vrtcu, kamor je vključen bistveno večji delež otrok kot nekdanj. Hkrati pa že dlje lahko domnevamo, da je precejšen del mlade populacije vsaj angleščini močno receptivno izpostavljen zunaj šolskega okvira in je angleščina neke vrste globalen drugi jezik, jezik okolja, zato ga mladi tudi usvajajo drugače kot nekdanj običajni tuji jezik.

ni nekaj monolitnega in nevariantnega, se tudi znanje slovenskega knjižnega jezika pojmuje kot nekaj stopenjskega. Najvišja stopnja tega znanja naj bi bila prihranjena le za redke (izobražene) govorce in govorke – pa, paradoksalno, za tiste, ki jim je slovenski jezik poklic, torej za učitelje in učiteljice slovenščine ter za lektorje in lektorice. Tako pojmovanje jezikovnega znanja maternega jezika (ki v samem bistvu ni ne kompetenčno ne funkcionalno naravnano) povratno še vedno vpliva tudi na pojmovanje tujejezične kompetence, čeprav se je didaktika poučevanja tujih jezikov v glavnem že pred nekaj časa odpovedala idealiziranemu končnemu cilju »obvladovati jezik kot materni govorec«. Kljub evropskim jezikovnim pobudam, katerih večina je povezana ali z učinkovitejšim (torej funkcionalnejšim) poučevanjem tujih jezikov ali pa z ozaveščevalnimi akcijami za doseganje večje strpnosti do različnih jezikov in njihovih pojavnih različic, je *dobra* jezikovna zmožnost v drugem oziroma tujem jeziku stereotipno še vedno tista, ki je vsaj približno podobna zmožnosti (dobrega) maternega govorca. Medjezikovni prenos je sicer v uporabnem jezikoslovju nadgradil starejši koncept interference, ki je bila v jezikoslovju večinoma apriorno označena kot nekaj nezaželenega, vsaj pri opazovanju sodobnih jezikovnih praks. Toda konec koncev se pri učenju jezikov ozaveščajo predvsem razlike med jeziki, in sicer prav zato, da se ohrani njihova specifičnost. Če na to pogledamo od daleč, je tak refleks neke vrste mešanica narodne ideologije in naravoslovne etike. Vsaka specifična »naravna« pojavna oblika česar koli je vrednota sama po sebi, vredna ohranitve in krepitve, vrednota pa je samo tedaj, če ohranja specifikko. Zato se je sicer mogoče zavzemati za pospeševanje tolerance do netipičnih jezikovnih praks, ki so posledica neorganiziranega usvajanja jezika in interferenčnih procesov vse večje skupine govork in govorcev tudi v slovenskem prostoru – zelo težko pa si je predstavljati, da bi bila taka toleranca do netipičnosti oziroma bolje rečeno do neidiomatičnosti lahko vgrajena v sam proces organiziranega učenja jezika od začetka do konca. Res je, da je z razvojem korpusnega jezikoslovja postajalo vse bolj mogoče na idiomatičnost v jeziku gledati bistveno širše, z realnim pogledom na distribucijo variantnosti na različnih jezikovnih ravneh, ki je praviloma veliko obsežnejša, kot se je zdelo brez korpusnih podatkov. Toda kljub temu ostaja veliko prostora za jezikovne intervencije v smislu »to ni (zares) slovensko/angleško/hrvaško ...«. Ponazorimo s primerom: če slovenska šestnajstletnica izjavi »težko si naredim prijatelje« v pomenu »težko (si) dobim prijatelje« ali »s čim naj vzamem slike« v pomenu »s čim naj fotografiram«, kaj naj si o tem mislimo? Da je narobe, ker gre najbrž za ad hoc kalka iz angleščine »to make friends« in »to take pictures«? Bi bila odlika njene sojezičnosti, da bi se znala takim prenosom izogniti – ali pa lahko na take prenose gledamo kot na sprejemljivo spremembo jezikovnega izraza znotraj sojezične kompetence? Najbrž bo *sojezičje*

v perspektivi kombinacija obojega; vsekakor bo nekaj dinamičnega, nestatičnega, in govorci ter govorki se bodo morali naučiti dejavno jezikovno živeti prav v teh in podobnih spremenljivostih, z novo občutljivostjo do drugačnega.

4 Zaključek: omejitve povedanega

Če poskusimo prevesti *sojezičje* v angleščino, nimamo prave druge izbire kot *colingualism*. Nato poguglamo in opazimo, da seveda pojmovanje ni ne izvirno ne novo. Je pa razmeroma marginalno že v sociolingvistiki kot specializirani vedi, kaj šele v odločujočih družbenih sistemih in podsistemih komunikacijske skupnosti, v kateri živimo. Pojmovanje sojezičnosti bi morda lahko odklenilo marsikatera vrata, ki so v naši družbi še zelo trdno zapahnjena; morda bi lahko celo odstranilo kako pregradno steno, ki je v novih okoliščinah pravzaprav odveč, čeprav se je včasih zdela nujno potrebna. Tole je bilo le esejsko premišljevanje, skoraj krivično v tem, da ne navaja mnogih relevantnih del vseh tistih, ki so na sorodnih miselnih poteh prišli že zelo daleč. A povezanosti z njimi ne zanika: naj bo roža v šopku za slavljenko, in kljub trnju naj šteje predvsem njen cvet.

Sujezičnost: utopija ili stvarna mogućnost?

Raspravljamo o odnosu između europske i slovenske nacionalne jezične politike i o mogućnosti da u suvremenoj slovenskoj jezičnoj zajednici razvijemo novi koncept harmonične višejezičnosti (multilingvizma) i raznojezičnosti (plurilingvizma) koji nazivamo *sujezičnošću*. Pritom se treba izdići iznad ideologije jednojezičnosti, odnosno prilagoditi je novim situacijama, približavati pedagoške koncepte u vezi s prvim, drugim i stranim jezicima te sve na oprezan način provjeriti u praksi.

Ključne riječi: jednojezična ideologija, višejezičnost, raznojezičnost, sujezičnost, slovenska jezična zajednica

Colinguismo: utopia o possibilità reale?

Si discute del rapporto tra la politica linguistica europea e quella nazionale slovena, nonché della possibilità di sviluppare nella contemporanea comunità linguistica slovena un nuovo concetto di multilinguismo e plurilinguismo armonico, detto *colinguismo*. È necessario, però, innalzarsi sopra l'ideologia del monolinguisma ovvero adattarlo alle nuove situazioni, avvicinare i concetti pedagogici relativi alla prima, seconda lingua ed alle lingue straniere e verificare tutto quanto attentamente e praticamente.

Parole chiave: ideologia monolingvistica, multilinguismo, plurilinguismo, colinguismo, comunità linguistica slovena